

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“-ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

ISSN 1857-7059

ГОДИШЕН ЗБОРНИК

2015

YEARBOOK

2015

ГОДИНА 6

VOLUME VI

GOCE DELCEV UNIVERSITY - STIP
FACULTY OF PHILOLOGY

**УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ**

**ГОДИШЕН ЗБОРНИК
2015
YEARBOOK**

ГОДИНА 6

VOLUME VI

**GOCE DELCEV UNIVERSITY – STIP
FACULTY OF PHILOLOGY**

**ГОДИШЕН ЗБОРНИК
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ
YEARBOOK
FACULTY OF PHILOLOGY**

За издавачот:

Проф д-р Драгана Кузмановска

Издавачки совет

проф. д-р Саша Митрев
проф. д-р Блажо Боев
проф. д-р Лилјана Колева-Гудева
проф. д-р Виолета Димова
проф. д-р Јованка Денкова
проф. д-р Билјана Ивановска
доц. д-р Нина Даскаловска
проф. д-р Махмут Челик
доц. д-р Ранко Младеноски
м-р Ристо Костуранов

Редакциски одбор

проф. д-р Јованка Денкова
проф. д-р Виолета Димова
проф. д-р Луси Караниколова
проф. д-р Толе Белчев
проф. д-р Билјана Ивановска
доц. д-р Марија Кусевска
доц. д-р Нина Даскаловска
доц. д-р Марија Кукубајска
доц. д-р Драгана Кузмановска
виш лектор м-р Снежана Кирова
м-р Весна Коцева

Главен уредник

доц. д-р Светлана Јакимовска

Одговорен уредник

доц. д-р Ева Ѓорѓиевска

Јазично уредување

Даница Гавриловска-Атанасовска
(македонски јазик)
лектор м-р Биљана Петковска
(англиски јазик)

Техничко уредување

Славе Димитров

Редакција и администрација

Универзитет „Гоце Делчев“–Штип
Филолошки факултет
ул. „Крсте Мисирков“ 10-А
п. фах 201, 2000 Штип
Р. Македонија

Editorial board

Prof. Sasa Mitrev, Ph. D.
Prof. Blazo Boev, Ph. D.
Prof. Liljana Koleva Gudeva, Ph. D.
Prof. Violeta Dimova, Ph. D.
Ass. Prof. Jovanka Denkova, Ph. D.
Ass. Prof. Biljana Ivanovska, Ph. D.
Docent Nina Daskalovska, Ph.D.
Docent Mahmut Celik, Ph.D.
Docent Ranko Mladenovski, Ph.D.
Risto Kosturanov, M. A.

Editorial staff

Ass. Prof. Jovanka Denkova, Ph. D.
Prof. Violeta Dimova, Ph. D.
Ass. Prof. Lusi Karanikolova, Ph. D.
Ass. Prof. Tole Belcev, Ph. D.
Ass. Prof. Biljana Ivanovska, Ph. D.
Docent Marija Kusevska, Ph.D.
Docent Nina Daskalovska, Ph.D.
Docent Marija Kukubajska, Ph.D.
Docent Dragana Kuzmanovska, Ph.D.
Senior Lecturer Snezana Kirova, M.A.
Vesna Koceva, M.A.

Managing editor

Docent Svetlana Jakimovska, Ph.D.

Editor in chief

Docent Eva Gjorgjievska, Ph.D.

Language editor

Danica Gavrilovska-Atanasovska
(Macedonian)
Lecturer Biljana Petkovska, M.A.
(English)

Technical editor

Slave Dimitrov

Address of the editorial office

Goce Delcev University – Stip
Faculty of philology
Krste Misirkov 10-A
PO box 201, 2000 Štip,
R. of Macedonia

СОДРЖИНА CONTENTS

Јазик

д-р Марија ЛЕОНТИЌ ПОТЕКЛО, АДАПТАЦИЈА И СЕМАНТИКА НА ТУРСКИОТ СУФИКС -лак /-lik/ (-lik, -lik, -luk, -lük) ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК Marija LEONTIC, Ph. D. ORIGIN, ADAPTATION AND SEMANTICS OF THE TURKISH SUFFIX -лак /-lik/ (-lik, -lik, -luk, -lük) IN TURKISH AND MACEDONIAN LANGUAGE	11
Делфина ЈОВАНОВА НИКОЛЕНКО д-р Луси КАРАНИКОЛОВА-ЧОЧОРОВСКА СЕМАНТИКАТА НА ЈАЗИКОТ ВО РУБРИКАТА „САКАМ ДА КАЖАМ“ ВО ДНЕВНИОТ ВЕСНИК „ВЕСТ“ Delfina JOVANOVA NIKOLENKO I Lusi KARANIKOLOVA – COCOROVSKA, PhD2 THE SEMANTICS OF THE LANGUAGE IN THE RUBRIC „SAKAM DA KAZAM“ IN THE DAILY NEWSPAPER „VEST“	21
д-р Јаготка СТРЕЗОВСКА д-р Билјана ИВАНОВСКА ЛИНГВИСТИЧКИ ОСВРТ КОН ТУЃИТЕ ЗБОРОВИ И ЗАЕМКИТЕ ВО СТРУЧНИОТ ЛЕКСИЧКИ ФОНД НА ЈАЗИКОТ д-р Jagotka STREZOVSKA, PhD д-р Biljana IVANOVSKA, PhD LINGUISTIC REVIEW TOWARDS FOREIGN AND LOANWORDS IN THE PROFESSIONAL LEXICAL LANGUAGE FOND.	29
м-р Наталија ПОП ЗАРИЕВА м-р Крсте ИЛИЕВ ВЛИЈАНИЕТО НА ИНТЕРНЕТОТ ВРЗ ЈАЗИЧНАТА КУЛТУРА, КОГНИТИВНИОТ И АКАДЕМСКИОТ РАЗВОЈ НА МЛАДИТЕ Natalija POP ZARIEVA Krstel ILIEV THE INFLUENCE OF THE INTERNET ON THE LANGUAGE CULTURE, THE COGNITIVE AND ACDEMIC DEVELOPMENT OF THE YOUNG	39
м-р Македонка ДОДЕВСКА д-р Веселинка ЛАБРОСКА ПРЕГЛЕД НА ЛЕКСИКАТА НА ОВЧЕПОЛСКИОТ ДИЈАЛЕКТ И НА СЛОВЕНЕЧКОГОРИШКИОТ (ГОРИЧАНСКИ) ДИЈАЛЕКТ СПОРЕД ПОТЕКЛОТО Makedonka DODEVSKA, Mr. Veselinka LABROSKA, Ph. D. THE REVIEW OF THE LEXICAL VOCABULARY OF THE OVCHE POLE DIALECT AND SLOVENIAN GORISHKI – GORICHANSKI DIALECT	47

д-р Билјана ИВАНОВСКА д-р Марија КУСЕВСКА д-р Нина ДАСКАЛОВСКА м-р Татјана УЛАНСКА д-р Лилјана МИТКОВСКА Моника ЦЕНОВА Викторија КРСТЕВСКА ПРОЕКТОТ „УЛОГАТА НА ЕКСПЛИЦИТНИТЕ ИНСТРУКЦИИ ЗА СТЕКНУВАЊЕ ПРАГМАТИЧКА КОМПЕТЕНЦИЈА ПРИ УЧЕЊЕТО АНГЛИСКИ И ГЕРМАНСКИ ЈАЗИК“ И НЕГОВО ПРЕТСТАВУВАЊЕ	53
---	----

д-р Марија КУСЕВСКА УЛОГАТА НА МОДАЛНИТЕ ГЛАГОЛИ КАКО УБЛАЖУВАЧИ ВО АНГЛИСКИОТ И ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК Marija Kusevska USE OF MODAL VERBS FOR MITIGATION IN ENGLISH AND MACEDONIAN	61
---	----

д-р Светлана ЈАКИМОВСКА МЕТОДИ НА ТЕРМИНОЛОШКАТА РАБОТА Svetlana JAKIMOVSKA, Ph. D. TERMINOLOGY METHODS	71
--	----

д-р Даринка МАРОЛОВА д-р Драгана КУЗМАНОВСКА ПОВЕКЕЗНАЧНОСТ ВО МАКЕДОНСКИОТ И ВО ГЕРМАНСКИОТ ЈАЗИК Darinka, MAROLOVA Dragana KUZMANOVSKA AMBIGUITY IN MACEDONIAN AND IN GERMAN LANGUAGE	81
--	----

Assist. Prof. Marija EMILIJA KUKUBAJSKA, PhD Tatjana Ilievska, M.A. candidate A FABIAN SOCIETY, FRANKFURT SCHOOL: UTOPIA, DYSTOPIA, “REALITY”	91
--	----

Катерина, СТОЈАНОВСКА д-р Марија, КУСЕВСКА ПИЦИН И КРЕОЛСКИ ЈАЗИК Katerina, STOJANOVSKA Docent Marija, KUSEVSKA PhD. PIDGIN AND CREOLE LANGUAGE	103
--	-----

----- *Книжевност*

м-р Марија КРСТЕВА м-р Драган ДОНЕВ ТЕМАТСКИТЕ ПРЕОКУПАЦИИ ВО „ДОЛГА ЦРНЕЧКА ПЕСНА“ НА РИЧАРД РАЈТ Marija Krsteva Dragan Donev THEMATIC PREOCCUPATIONS IN RICHARD WRIGHT’S „LONG BLACK SONG“	113
---	-----

д-р Ранко МЛАДЕНОСКИ д-р Толе БЕЛЧЕВ МАКЕДОНСКИ ПОЕМИ И ЕПОВИ ЗА НАЈСЛАВНИОТ МАКЕДОНСКИ КРАЛ Ranko Mladenoski, Ph. D. Tole Belcev, Ph. D. MACEDONIAN POEMS AND EPICS ABOUT THE MOST FAMOUS MACEDONIAN KING	119
Пацка ТАСЕВА д-р Толе БЕЛЧЕВ ЕСТЕТСКАТА ФУНКЦИЈА НА СИМБОЛОТ ВО „БЕЛИ МУГРИ“ ОД РАЦИН Paska TASEVA Tole BELCEV, Ph. D. AESTHETIC FUNCTION OF SYMBOLS IN “WHITE DAWNS” BY RACIN.....	131
д-р Луси КАРАНИКОЛОВА-ЧОЧОРОВСКА ПОРТРЕТИРАЊЕ ПРЕКУ ДЕСКРИПЦИЈА (За портретите на Францка и Лојзе во романот „На пругорнината“ од Иван Цанкар) Lusi Karanikolova – Cocorovska, PhD PORTRAYAL THROUGH DESCRIPTION (About the portrayals of Francka and Lojze in the novel “Na prugorninata” by Ivan Cankar)	141
Сања СПАСКОВА д-р Толе БЕЛЧЕВ НАРАТОРИТЕ И ФОКАЛИЗАТОРИТЕ ВО РОМАНОТ „СМРТТА НА ДИЈАКОТ“ ОД ДРАГИ МИХАЈЛОВСКИ Sanja Spaskova Tole Belcev, Ph. D. NARRATORS AND FOCALIZERS IN THE NOVEL ‘THE DEATH OF THE NOVICE’ BY DRAGI MIHAJLOVSKI	151
д-р Јованка ДЕНКОВА ИЗМИСЛУВАЊЕ ИЛИ РЕАЛНОСТ НА ДЕТСКИОТ СВЕТ Jovanka DENKOVA, Ph.D. FANTASY OR REALITY OF THE CHILD’S WORLD	161
д-р Ева ЃОРЃИЈЕВСКА Canone inverso или за уметноста и бескрајот (критички осврт на романот од Паоло Мауренсиг) Eva GJORGJIEVSKA, PhD Canone inverso or the art and the infinity (Critical review on the novel of Paolo Maurensig).....	169
Данче СТЕФАНОВСКА д-р Толе БЕЛЧЕВ НАРАТОРИТЕ ВО „ЌЕРКАТА НА МАТЕМАТИЧАРОТ“ ОД ВЕНКО АНДОНОВСКИ Danche STEFANOVSKA Tole BELCEV, Ph. D. NARRATORS IN „THE DAUGHTER OF THE MATHEMATICIAN” BY VENKO ANDONOVSKI	175

д-р Ева ЃОРЃИЕВСКА м-р Јована КАРАНИКИЌ КАРЛО ГОЛДОНИ И РЕФОРМАТА НА ИТАЛИЈАНСКИОТ ТЕАТАР Eva GJORGJEVSKA, PhD Jovana KARANIKIKJ, MA CARLO GOLDONI AND THE REFORM OF ITALIAN THEATER	185
---	-----

м-р Крсте ИЛИЕВ м-р Наталија ПОП ЗАРИЕВА ИСКУШЕНИЕТО И СПАСЕНИЕТО ВО СЕР ГАВЕЈН И ЗЕЛЕНИОТ ВИТЕЗ Krste ILIEV Natalija POP ZARIEVA TEMPTATION AND SALVATION IN SIR GAWAIN AND THE GREEN KNIGHT	191
---	-----

м-р Милена РИСТОВА-МИХАЈЛОВСКА ЕДНО ДРАМСКО ЧИТАЊЕ НА БАЛКАНОТ ВО „СЛОВЕНСКИОТ КОВЧЕГ“ НИЗ БЕЛА, ЛИКОТ-НОМАД Milena RISTOVA-MIHAILOVSKA, MA DRAMA READING OF THE BALCAN PENINSULA IN ‘SLAV CASKET’ THROUGH BELA, THE NOMAD CHARACTER	197
---	-----

Проф. д-р Луси КАРАНИКОЛОВА-ЧОЧОРОВСКА ДЕСКРИПТИВНИТЕ „СЛИКИ“ ВО РОМАНОТ „СЕЛИДБИ“ ОД МИЛОШ ЦРЊАНСКИ Lusi KARANIKOLOVA – COCOROVSKA, PhD DESCRIPTIVE “PICTURES” IN THE NOVEL “SELIDBI” BY MILOS CRNJANSKI	207
--	-----

Дидактика

м-р Биљана ИВАНОВА д-р Драгана КУЗМАНОВСКА м-р Снежана КИРОВА м-р Татјана УЛАНСКА ЗОШТО ДА СЕ УЧАТ СТРАНСКИТЕ ЈАЗИЦИ? Biljana Ivanova, M.A. Dragana Kuzmanovska PhD. Snezana Kirova M.A. Tatjana Ulanska M.A. WHY LEARNING FOREIGN LANGUAGES?	223
--	-----

Магдалена БАТЕВСКА д-р Нина ДАСКАЛОВСКА ЗА КОМПЛЕКСНОСТА НА ИЗУЧУВАЊЕ НОВИ ЗБОРОВИ ВО НАСТАВАТА ПО СТРАНСКИ ЈАЗИЦИ Magdalena BATEVSKA Nina DASKALOVSKA ON THE COMPLEXITY OF LEARNING NEW WORDS IN ENGLISH LANGUAGE INSTRUCTION	229
---	-----

Марија КУЛАКОВА д-р Нина ДАСКАЛОВСКА ИНТЕГРИРАЊЕ НА МОДЕРНАТА ТЕХНОЛОГИЈА ВО НАСТАВАТА ПО АНГЛИСКИ ЈАЗИК Marija Kulakova Nina Daskalovska, Ph.D. INTEGRATING MODERN TECHNOLOGY INTO ENGLISH LANGUAGE TEACHING	239
м-р Марија Тодорова м-р Весна Коцева АНКСИОЗНОСТ ВО НАСТАВАТА ПО СТРАНСКИ ЈАЗИК Marija, Todorova Vesna, Kocева FOREIGN LANGUAGE CLASSROOM ANXIETY	253
д-р Виолета ДИМОВА д-р Махмут ЧЕЛИК Умит СУЛЕЈМАНИ ИСТРАЖУВАЧКИТЕ МЕТОДИ И ТЕХНИКИ – ОСНОВЕН УСЛОВ ЗА ОСТВАРУВАЊЕ НА КОГНИТИВНАТА НАСТАВА ВО ПАРАЛЕЛНИТЕ СО ТУРСКИ НАСТАВЕН ЈАЗИК Violeta DIMOVA, Ph. D Mahmut CELIK, Ph. D Umit SULEIMANI RESEARCH METHODS AND TECHNIQUES – MAIN CONDITION FOR COGNITIVE EDUCATION IN CLASSES WITH INSTRUCTION IN TURKISH LANGUAGE	259
Анжела НИКОЛОВСКА ИНТЕГРИРАЊЕ НА ВОКАБУЛАРОТ ВО НАСТАВАТА ПО СТРАНСКИ ЈАЗИЦИ Anzela NIKOLOVSKA INTEGRATION OF VOCABULARY INSTRUCTION INTO FOREIGN LANGUAGE TEACHING	265
д-р Билјана ИВАНОВСКА „BLENDED LEARNING“ КАКО МЕТОД ВО ИЗУЧУВАЊЕТО СТРАНСКИ ЈАЗИК ВО СТРУКА Biljana IVANOVSKA, Ph. D. BLENDED LEARNING“ AS A METHOD WHILE LEARNING A FOREIGN LANGUAGE	273

Пацка ТАСЕВА
д-р Толе БЕЛЧЕВ¹

ЕСТЕТСКАТА ФУНКЦИЈА НА СИМБОЛОТ ВО „БЕЛИ МУГРИ“ ОД РАЦИН

Апстракт: Овој труд претставува анализа на естетската функција на симболот во песните од збирката „Бели мугри“ на Кочо Рацин. Теориски е образложена функцијата на симболот, нагласени се цитати и дефиниции за симболот коишто се поткрепени со примери. Успеавме да издвоиме симболи во сите дванаесет песни од збирката и да ги толкуваме тие симболи. По извршената анализа на песните, утврдивме дека симболот за тутунот е доминантен во песните од „Бели мугри“. Овој симбол го среќаваме во песните „Селска мака“; „Тутуноберачите“ и „Ленка“. Тутунот, всушност, ја симболизира горчината, непријатностите, маката и јадот. Ако го земеме предвид временскиот период во кој творел Рацин, а тоа е периодот меѓу двете светски војни (период исполнет со непријатности, горчини, тага, јад...), несомнено е дека Рацин бил инспириран од морално-патриотски побуди, од богатата револуционерна традиција и од ропството под кое се наоѓа Македонија.

Клучни зборови: *Рацин, „Бели мугри“, симбол, ропство, тутун.*

Paска TASEVA
Tole BELCEV, Ph. D.

AESTHETIC FUNCTION OF SYMBOLS IN “WHITE DAWNS” BY RACIN

Abstract: This paper presents an analysis of the aesthetic function of the symbol in the songs from the collection “White Dawns” by Racin. It provides a theoretical elaboration of the function of symbols as well as quotations and definitions of the symbol supported by examples. We managed to identify and interpret symbols in all twelve songs from the collection. After analysing the songs, we found that the symbol of tobacco is dominant in the “White Dawns” songs. This symbol is found in the songs “Rural toil”, “The tobacco harvesters” and “Lenka”. Tobacco actually symbolizes the bitterness, inconveniences, pain and misery. If we consider the time period in which Racin worked, and that is the period between the two world wars (a period filled with inconveniences, bitterness, grief, sorrow ...), Racin was undoubtedly inspired by moral and patriotic motives from the rich revolutionary tradition and slavery in Macedonia.

Keywords: Racin, “White Dawns”, symbol, slavery, tobacco.

¹ Филолошки факултет, Универзитет „Гоце Делчев“, Штип

1. Вовед

Предмет на анализа во овој труд е естетската функција на симболот во збирката „Бели мугри“ од Коста Солев Рацин. Да потсетиме: збирката е составена од дванаесет песни кои се класифицирани во групи врз основа на заедничките мотиви во нив. Според тоа, во збирката се изделуваат неколку циклуси од тематски аспект: *аргатски циклус* („Денови“, „Селска мака“, „Печал“ и „Тутуноберачите“); *за печалбарството и пропаднатите занаети* („Проштавање“ и „На Струга дуќан да имам“); *балади* („Ленка“ и „Балада за непознатиот“); *за татковината* („Елегии за тебе“ и „Утро над нас“); *исповедно-револуционерни* („Татунчо“ и „Копачите“). Од наведените тематски поделби на песните во збирката можеме да констатираме дека преовладуваат песни со социјална проблематика. Во збирката е проектиран растежот на работникот – од ропски потиснат аргат во активен борец за слобода.

2. Симболот како стилско изразно средство

Симболот спаѓа во семантичките стилски фигури (метасемеми). „Симболот е таква поетска фигура кога имињата на конкретните појави, предмети или животни, се земаат како знаци, како слики, за да се искаже мислата позбиено, посликовито. Самиот збор *симбол* значи *знак*, а во литературата треба да значи – преку конкретни слики да се означуваат, да се симболизираат, определени поими или група поими, на пример: *српот и чеканот – комунизмот, крстот – христијанството, гавранот – несреќата, мракот и темнината, магарето – глупоста, темјанушката – тагата, црната боја – несреќата, пролетта и сонцето – слободата итн.* Симболот се употребува за да се постигне поголема сликовитост во изразувањето...“ (Андреев, 1991: 85).

„Суштината на симболот како знак најлесно се воочува преку т.н. постојани симболи (наречени уште и амлеми) коишто, всушност, се *колективни симболи*: *крст* = *христијанство*; *полумесечина* = *ислам*; *сидро* = *постојаност, верност*; *срце* = *љубов*; *вага* = *правда*; *гавран* = *несреќа*; *гулаб* = *невиност*; *сокол* = *витештво* и сл. Но, покрај ваквите колективни симболи (со традиционален културен контекст) постојат и *индивидуални симболи* што ги создава (твори) секој уметник, односно (во нашиот случај) секој поет. На пример, *Дениција* во поезијата на Петре М. Андреевски претставува симбол за вечната љубов и за вечната потрага по убавината, *зрната* кај Радован Павловски се симбол за неуништливоста и вечното постоење (чување) на животот, *црквата* во поезијата на Блаже Конески станува симбол за заштитник на индивидуата и колективот, *камбаната* кај Едгар Алан По е еден мултиплициран полисемичен симбол (радост, среќа, тага, смрт) итн...“ (Младеноски, 2014: 66).

3. Симболите во „Бели мугри“

Насловот на збирката е симболичен. Белата боја е симбол на светлината, чистотата и вистината, а освен тоа *симболизира невиност, пожртвуваност и божественост*. (Тресидер, 2001: 15). Тоа значи дека преку насловот од збирката се гледа оптимизмот што го поседува Рацин. Тој е оптимистичен во врска со судбината на својата татковина. Муграта е симбол на плодотворна сила,

светлост, духовно просветлување и творечка енергија. Таа е *радосен симбол на буђењето во одново пронајдената светлина. Како симбол на светлина и ветена исполнетост, зората во секој од нас не престанува да биде надеж*. (Шевалие и Гербран, 2005: 369). Во сите 12 песни од збирката присутен е симболот како стилска фигура, односно како стилско изразно средство.

3.1. Денови

Каменот ја симболизира постојаноста, силата и целината. Тој е симбол и на магичните сили. Карактеристично за каменот е тоа што може да ја сопира водата, да ги собира топлината и студот. Тресидер истакнува: *Камењата често ги сметале за цинови, кои итотуку не оживеале*. (Тресидер, 2001: 99). Ако Рацин ги смета **деновите** како **камења** силни, постојани, собирачи на топлина и студ, или поточно во нив има и топлина и студ, паралелно со тоа ги споредува и со **цинови**, големи и тешки, кои иако не се живи, или во нив нема живот за аргатите, сепак постои можност за да се внесе живот во нив, т.е. да „оживеат“ во секој момент: „Како на вратот ѓердани/ ниски **камења** студени,/ така на плешки денови –/ легнале та натежнале.“

Црната боја е симбол на негативните сили и на тажните настани. Освен тоа, црната боја го симболизира мракот, тагата, неукоста и злото. Тресидер истакнува дека *како боја на тагата, таа ја искажува разделбата и загубата*. (Тресидер, 2001: 283). Според ова, црната боја ја симболизира тагата, мракот и злото што го преживуваат аргатите затоа што работат за другите, т.е. за оние што се над нив. Тие (аргатите) заради нивните експлоататори го трошат својот живот, губат многу од него, тие се разделени од семејствата, од најблиските. Тоа ги разгневува и во нив се јавуваат негативни сили кои неминовно ги вовлекуваат во тага: „За туѓи бели дворови/ копај си **црни** гробови!“.

Синцирот ја симболизира здруженоста, единството, комуникацијата и заедничките напори. *Синцирот е симбол на врските и на односите помеѓу небото и земјата, и на еден општ начин помеѓу две крајности или две битија*. (Шевалие и Гербран, 2005: 910-911). Од горенаведеното може да се заклучи дека Рацин преку симболот на синцирот сакал да истакне дека постои врска помеѓу аргатите кои се долу, на земјата, и некоја небесна сила во која треба да веруваат, ги води и им дава надеж дека утре ќе биде подобро, ги охрабрува за да го издржат аргатскиот живот. Освен тоа, Шевалие и Гербран истакнуваат дека *во социопсихолошка смисла, синцирот ја симболизира потребата кон приспособување кон колективниот живот и способноста за вклучување во групата*. (Шевалие и Гербран, 2005: 910-911). Синцирот го симболизира заедништвото на аргатите, нивната заедничка сила, нивната меѓусебна комуникација и заедничките напори.

3.2. Печал

Градите се симбол за сигурност, заштита, за нежност и мајчинска љубов. Тресидер вели дека *во старите времиња разголените гради биле знак на повик на сочувство*. (Тресидер, 2001: 41). Имајќи го ова предвид, можеме да истакнеме дека на аргатите им недостига заштита, сигурност, топлина и нежност. Тие

повикуваат на сочувство со нивните постојани и неподносливи маки. Во животот на аргатите отсуствува заштитата, сигурноста, се нема обсир кон нив, нема нежен збор за нив. Никој не сочувствува со нив! На пример: „Нема ли живот, нема ли/ љубов за живот голема/ љубов за живот човечна/ у виа **гради** аргатски?“.

Срцето симболично го претставува изворот на чувствата. За срцето се вели и дека е сонце на душата, а често се идентификува и со неа (со душата). *Иако западниот свет го смета за седиште на чувствата, сите традиционални цивилизации во него ги сместуваат интелигенцијата и интуицијата.* (Шевалие и Гербран, 2005: 964). Симболот за срцето ќе го прикажеме како симбол за чувствата што ги има кај аргатите, тие поседуваат длабоки и чисти чувства, па иако се аргати, знаат да размислуваат, да бидат интуитивни, да се прашуваат за утрешниот ден и да се грижат за својата иднина: „Нема ли срце, нема ли/ **срце** – **на срца срцето**,/ **срце** – ширини широко/ **срце** – длабини длабоко –/ цел свет да збере, па да е/ за виа гради малечко?“.

3.3. Селска мака

Водата е симбол на чистота, на плодност и за неа се вели дека е извор на животот. Таа е дар од мајката земја и како таква е еден од основните елементи за живот. *Водите, неиздиференцирана маса, претставуваат бесконечност на можностите, го содржат виртуелното, апстрактното, никулеот на никулците, сите ветувања за развој, но и сите закани за исчезнување.* (Шевалие и Гербран, 2005: 160). Може да речеме дека во „Селска мака“ водата е прикажана како спас, како нешто лековито и добротворно, нешто што сè ќе однесе со себе и ќе донесе нов живот, нов плод, ќе има нов развој и нов убав почеток.

За симболот на **сонцето** Тресидер вели: *Како извор на топлина, сонцето ја претставува животната сила, страста, храброста и вечната младост.* (Тресидер, 2001: 240). Сонцето симболично ја отсликува енергијата на аргатите, позитивната мисла и тоа дека сè ќе заврши добро. Власта ќе биде иста за сите, па и за аргатите, а не само за одредени слоеви од општеството: „**С’**лнце светло ми светеше/ гора ми се зеленееше –/ в гора пиле песна пее“.

3.4. Тутуноберачите

Тутунот ја симболизира горчината, непријатностите и маката. *Дувајќи тутунски чад кон војниците, волшебникот велел: примете го духот на силата за да можете да ги победите противниците. Исто така се верувало дека ако се дувне кон болниот со чад, ќе зајакне магичната моќ на неговиот здив.* (Шевалие и Гербран, 2005: 1049). Овде неминовно ни се наметнува прашањето дали, всушност, симболот за тутунот означува нешто позитивно или негативно?! Ние овде симболот за тутунот ќе го толкуваме во однос на содржината на песната „Тутуноберачите“, а тоа е дека тој симболизира горчина, непријатност и мака. Преку тутунот е отсликана маката на тутунарите, горчината од тутунот што се всадила во градите на тутунарите. Таа мака, болка и горчина со ништо, со никаков кантар не може да се измери, но тоа не значи дека треба да ја исклучиме можноста дека тутунот има магична моќ за аргатите да добијат сила за да ги

победат капиталистичките сопственици: „На кантар студен со туч го мерат/ а можат ли да го измерат./ нашиов **тутун** – нашава мака/ нашава солена пот!“.

Жолтата боја е симбол на топлината, на светлината и на сончевите зраци, а карактеристично за неа е тоа што се издвојува од преостанатите основни бои според нејзината позитивност. Но, ако го земеме предвид толкувањето на симболот за жолтата боја кај Тресидер, ќе добиеме поинакво мислење за жолтата боја: *Жолтата боја има негативна нијанса во своето значење и како боја на лисјата што умираат и на презреаните плодови.* (Тресидер, 2001: 67). Рацин ја користи жолтата боја како симбол во „Тутуноберачите“ за да нагласи дека преку неа се најавува приближувањето на смртниот час и задгробниот живот.

Лисјата означуваат и целост на една заедница која е обединета во едно, а освен тоа лисјата често го симболизираат множеството на човечките животи и нивната краткотрајност. (Тресидер, 2001: 139). Преку листовите од тутунот симболично е прикажан човековиот живот. Секој ден се откинува по еден живот, а оној пак што се нижи, новиот живот (можеби на некое новороденче?!) буквално е притиснат со тутунските, аргатски маки.

3.5. Ленка

Кошулата е симбол за душата, симбол на телото, а освен тоа кошулата симболизира и заштита. *Да бидеш без кошула не е само знак на голема материјална сиромаштија, туку и на целосна морална осаменост и изопаченост: нема повеќе заштита која може да ја пружи определено место, групата или љубовта.* (Шевалие и Гербран, 2005: 511). Тоа значи дека душата на Ленка симболично е прикажана преку кошулата што ја остава (ја остава својата душа!). Таа освен што е сиромашна, осамена е и незаштитена, останува и без љубов и без здравје. Душата на Ленка се споредува со тенката кошула – нежна, кривка душичка: „Откако Ленка остави/ **кошула** тенка ленена/ недовезена на разбој...“.

Симболот за **тутунот** веќе го толкувавме во песната „Тутуноберачите“, но ќе го погледнеме неговото значење и во баладата „Ленка“. Тутунот ја симболизира горчината, маката, јадот и непријатностите. Тутунот симболично ја прикажува маката и горчината на Ленка што ја доживува во монополот.

И за симболот на **градите** беше дадено толкување во песната „Печал“, но го избравме и за толкување во „Ленка“. Преку градите симболично е прикажана нежноста или кривкоста што ја поседува Ленка, тоа е знак за повик на сочувство, заштита и љубов, љубов што ѝ недостига, затоа што Ленка е лишена од љубовта.

Ноќта го симболизира мрачниот живот, тешкотиите, мистериите и неразрешените работи. *Како и мракот, таа е поврзана со примитивните стравови пред непознатото, со злото и со силите на мракот – вештерки, зли духови, очајание, лудило, смрт, исто така и со зачнување, растеж, со женскиот принцип, одмор, мир, сон, мечти и обновување.* (Тресидер, 2001: 169). Имајќи го ова предвид, ќе наведеме дека **ноќта** симболично го прикажува преминот од земниот кон небесниот свет. Симбол е на новото зачнување, новото раѓање на Ленка, одморот, мирот и новите мечти на Ленка. Шевалие и Гербран за симболот на ноќта пишуваат: *Како симбол, ноќта има два аспекта: оној на*

темнината каде ферментира постанувањето и аспект на подготовката на денот кога ќе избие светлоста на животот. (Шевалие и Гербран, 2005: 691-692). Тоа значи дека по ноќта, доаѓа денот, светлината на животот.

3.6. Проштавање

Герданот е симбол за врската и обединувањето меѓу луѓето. *Во некои региони на Африка огромното количество украси на вратот се симбол за високата положба во општеството.* (Тресидер, 2001: 56). Но, во песнава Вела нема украси на вратот, а не ги ни приготвува нив! Тоа значи дека таа е дел (исто како и лирскиот субјект) од ниската класа и таа одвај заработува за леб.

Раката е симбол на власта, на силата и на владеењето, и заштитата, којашто впрочем, *е основната симболика што ја одразува важната улога на раката во животот на човекот и верата дека таа е во состојба да ја пренесува духовната и физичката енергија.* (Тресидер, 2001: 211). Овде раката фигурира како симбол на власта што им се наметнува на луѓето, владее над нив, силата што власта ја употребува во владеењето, а освен тоа и ги разделува луѓето. Тие бегаат од родниот крај, одат на печалба, во туѓина, за да си обезбедат подобра егзистенција и да се заштитат.

3.7. Балада за непознатиот

Врбата е симбол за жал, за жалењето и треперењето од непознатото, од она што следува. *Понекогаш на запад тажната врба се поврзува со смртта, поради изгледот на дрвото кое предизвикува тажни чувства.* (Шевалие и Гербран, 2005: 184). Врбата симболично го прикажува непознатото што следува по земниот живот. Освен тоа, врбата е симбол и за вечноста и издржливоста. Всушност, преку неа се истакнува дека иако македонскиот народ гине во војните, сепак нè има доволно за да ги продолжиме и опстојот и традицијата. Покрај ова, врбата е алегориски прикажана како некој што жали за непознатиот војник.

Гробот е симбол за ново зачнување, нови мечти, желби и ново раѓање. *Гробот е место на сигурноста, раѓањето, порастот, нежноста: гробот е место на метаморфоза на телото во духот или место на повторно раѓање кое се подготвува; но, гробот е место во кое суштеството тоне во минливите и неизбежните темнини.* (Шевалие и Гербран, 2005: 216). Преку гробот симболично е отсликано новото раѓање на јунаците.

Симболот за **самовилите** овде фигурира со цел да ја отслика брзината, леснотијата и грациозноста: *како господарка на магијата, таа ги симболизира паранормалните сили на духот или чудесните способности на фантазијата. Таа прави најнеобични преобразби и за миг ги исполнува или ги оневозможува најамбициозните желби.* (Шевалие и Гербран, 2005: 869). Самовилите се претставени како симбол на брзината, фантазијата и преобразбата. Според тоа, можеме да истакнеме дека војниците бргу ќе отидат во нов живот, повторно ќе се родат и ќе се борат за својата татковина, се разбира на еден симболичен начин.

3.8. Елегии за тебе

Гората е симбол за духовна височина, за чистота и вечност. *Гората се смета за центар на светот, место на допир меѓу небото и земјата, симбол на надмоќ, вечност, чистота, постојаност, подем, устрем, предизвик.* (Тресидер, 2001: 41). Преку **гората** симболично е отсликан центарот на светот според лирскиот субјект. За него гората, т.е. неговата земја, е центарот на светот, таа е вечна, чиста и полна со предизвици (преку гората се истакнува убавината на земјата која е под ропство): „Вчера си појдов, наминав/ низ таја **гора** зелена/ под тија буки високи/ по ќилим сенки широки“.

За **водата** се вели дека е симбол на чистота и извор на животот. Па затоа *се сметало дека чистата вода, особено росната, изворската и дождовната вода имаат лековити својства и се јавуваат како вид на божествена милост, дар на мајката земја (изворската вода) или на небесните богови (дождот и росата).* (Тресидер, 2001: 33). Од наведеното можеме да заклучиме дека лирскиот субјект преку симболот на водата сака да истакне дека сè ќе помине и ќе дојде нов живот, живот што со себе ќе носи лек, ќе има божествена милост: „Течи си **водо** студена!/ течи си – рони брегови!/ течи – и нам низ срцето/ нели и крвта ни тече?“.

Зората е симбол на плодотворна сила, светлост, духовно просветлување и творечка енергија. Таа е *радосен симбол на буђењето во одново пронајдената светлина. Како симбол на светлина и ветена исполнетост, зората во секој од нас не престанува да биде надеж.* (Шевалие и Гербран, 2005: 369). Преку зората е прикажано духовното просветлување на татковината, ќе дојде нова сила, ќе има многу живот и енергија во татковината. Светлината ќе биде насекаде присутна.

Крилјата се симбол на слободата, брзината и подвижноста, а освен тоа иако *крилјата* обично се амблем на извишувањето или на преминувањето од земјата во небото, тие може да симболизираат и заштита. (Тресидер, 2001: 120). Крилјата ја симболизираат слободата.

Мракот овде фигурира како симбол за темнината, смртта, а асоцира и на тага и жалење. *Мракот е противречен симбол: не само на смртта, на гревот, на злото, туку и на животот што се зародува.* (Тресидер, 2001: 255). Преку симболот на мракот е прикажан контрастот – дека и во мракот има светлина, т.е. дека и во темнината нешто свети.

3.9. Утрото над нас

Маглата е симбол на преобразба, мешавина е од вода, воздух и оган, и како таква, дел е на една фаза од еволуцијата. *Маглата симболизира неопределеност, предигра, откровение или појавување на нови форми.* (Тресидер, 2001: 144). *Маглата е симбол на неопределеното, на една фаза во еволуцијата: кога облиците сè уште не се разликуваат и кога старите што исчезнуваат сè уште не се заменети со нови прецизни облици.* (Шевалие и Гербран, 2005: 610). Маглата ја симболизира промената во татковината на лирскиот субјект.

Гранката ја носи симболиката на она дрво од кое е отсечена (во песната ја имаме гранката од маслинката). Се вели дека *...мавтањето со гранка од маслинка или палма, за време на некои натпревари се сметало за триумф.* (Тресидер, 2001: 42). Овде гранката од маслинка фигурира како симбол на надеж за победа, односно триумф над злото.

Росата е симбол на краткотрајноста (брзо испарува), на минливоста и на чистотата. *Росата ја симболизира чистотата, духовното просветлување и подмладување.* (Тресидер, 2001: 217). Росата овде фигурира како симбол за прикажување на копнежот за просветлување, за ново, подобро утре.

3.10. Татунчо

Симболот за **каменот** беше толкуван и во песната „Денови“, но ќе го толкуваме и овде со малку поразличен контекст. Како што беше кажано и погоре, каменот е симбол на магичните сили, постојаноста и целосноста. Но, ако го земеме предвид и тоа што Тресидер го пишува во „Речник на симболи“, ќе имаме поинаков увид за симболот на каменот: *Во последно време, каменот се јавува и како симбол на нељубезност, душевна суровост и студенило.* (Тресидер, 2001: 100). Каменот овде се јавува како симбол за силата, покрај тешкиот живот. Се јавува и како симбол за магичната сила што ја поседува лирскиот субјект.

Куката е симбол на топлина, љубов, среќа, чистота и надеж. Покрај овие толкувања за симболот на куката ќе кажеме и дека *куката е симбол на подем, амбиции, сила, будност, достапност и чедност.* (Тресидер, 2001: 129). Според тоа, ќе истакнеме дека овде **куката** фигурира како симбол за напредок, достапност и будност, што се поврзуваат со тоа што е постигнато до даден момент и тоа што не треба да се запоставува.

3.11. На Струга дуќан да имам

Пепелта е симбол на тагата, загубата и одрекувањето. *Пепелта е симбол на згаснување, тешка загуба, самоодрекување, покажување, а може да биде и симбол на повторно раѓање.* (Тресидер, 2001: 190). Според тоа, можеме да истакнеме дека пепелта овде е симбол на згаснувањето на занаетот, на сите занаетчи, на загубата на нивните дуќани и златни занаети.

Темницата овде фигурира како симбол за мракот, смртта, а асоцира и на тага и жалење. *Мракот е противречен симбол: не само на смртта, на гревот, на злото, туку и на животот што се зародува.* (Тресидер, 2001: 255). Темницата е симбол на злото што се вдомило и направило пустош во дуќаните.

Црвот е симбол на јадот, уништувањето, *...распаѓање, смртност – симболика што се употребува во некои мрачни слики, како црвчиња на цвеќиња и на плодови.* (Тресидер, 2001: 282). Црвот овде го симболизира распаѓањето, изумирањето и уништувањето на занаетчиството, а освен тоа симболизира и тага и јад за тоа што им се случува на занаетчиите и на дуќаните, на предметите во нив: *„Раскопани, буѓосани/ со обрачи ’рѓосани,/ по темни изби мемливи/ ријат ги црвци смрдливи“.*

3.12. Копачите

Црната боја се јавува како симбол на негативните сили, на тажните настани, мракот, неукоста и смртта. *Црната боја е синоним на несреќа: црни мачки, црни денови, црни белези, црна топка.* (Тресидер, 2001: 283). Симболично, уште на почетокот од песната се прикажуваат негативностите и тажните настани. Се прикажуваат и несреќите со кои се соочуваат работниците, но крајот од песната изобилува со позитивни ставови.

Сонцето во оваа песна фигурира како симбол за творечката енергија. *Како извор на топлина, сонцето ја претставува животната сила, страста, храброста и вечната младост.* (Тресидер, 2001: 240). Преку симболот на сонцето во оваа песна отсликана е храброста и вербата на работниците (аргатите) дека ќе има поубав живот и за нив.

Реката е симбол на плодноста, обновувањето и на смртта. *Симболизмот на реката, претекувањето на водите, истовремено е симболизам на универзалната можност, на протекувањето на формите, на плодноста, на смртта и на обновувањето.* (Шевалие и Гербран, 2005: 851). Реката е симбол на обновувањето, на новата промена што допрва доаѓа во животот на аргатите. Сè ќе се смени, тешкиот живот ќе биде минато, тешкотиите ќе си заминат, а аргатите („копачите“) ќе се „разбудат“ и ќе се борат за своите права.

Зората е симбол на плодотворна сила, светлост, духовно просветлување и творечка енергија. Таа е *радосен симбол на будењето во одново пронајдената светлина. Како симбол на светлина и вета на исполнетост, зората во секој од нас не престанува да биде надеж.* (Шевалие и Гербран, 2005: 369). Овде симболот на зората се јавува со цел да се истакне „будењето“ на аргатите – копачи од ропството, од тешкиот живот кој им е наметнат.

4. Заклучок

Сумирајќи ги поважните особености што во себе ги носи збирката „Бели мугри“ ќе истакнеме дека револуционерниот карактер што го содржи се воочува, од една страна, при жигосувањето на социјалните неправди над македонскиот народ, а од друга страна – во неподносливиот ропски живот, пред сè на аргатите. Рацин е поет кој ѝ припаѓа на една понова литературна историја – на социјалниот (нов) реализам. Овој литературен правец доминира во периодот меѓу двете светски војни. Според тоа, еден од најсуштествените белези на неговото творештво е материјалистичко-револуционерниот пристап. Благодарение на тој револуционерен пристап, преку кој Рацин ги обработува најчувствителните проблеми од историјата на македонскиот народ – социјалните проблеми во тогашните општествени противречности – ние успеавме да пронајдеме симболи кои директно се поврзани со таа тематика и нив да ги толкуваме.

Симболот е еден од доминантните стилски фигури во збирката, а преку него, т.е. преку микроструктурата на симболот ја одредуваме макроструктурата на содржината на песните од збирката. Имено, симболи кои најчесто се појавуваат во песните од збирката „Бели мугри“ на Кочо Рацин се: а) *тутунот (ги симболизира горчината, непријатностите и маката); б) каменот (ги симболизира постојаноста, силата и целината; тој е симбол и за магичните*

сили); в) *мракот* (ги симболизира темнината, смртта, а асоцира и на тага и жалење); г) *зората* (симбол на плодотворна сила, светлина, духовно просветлување и творечка енергија).

Користена литература

1. Андреев, Љубен (1991). *Опишта теорија на литературата*. Скопје: Просветен работник.
2. Младеноски, Ранко (2014). *Теорија на поезијата*. Штип: Универзитет „Гоце Делчев“, Филолошки факултет.
3. Николовска, Искра (1997). *Функцијата на клишето во Рациновите „Бели мугри“*. Скопје: Институт за македонска литература; Менора.
4. Рацин, Кочо (2013). *Бели мугри: Песни*. Скопје: Детска радост.
5. Смилевски, Веле (2002). *Поетски текови*. Скопје: Штрк.
6. Тресидер, Цек (2001). *Речник на симболи*. Скопје: Издавачки центар „Три“.
7. Шевалие, Жан; Гербран, Ален (2005). *Речник на симболите*. Превод од француски јазик Ирина Бабамова, Маргарита Велевска, Ирина Ивановска, Марина Михајловска, Радица Никодиновска, Ирина Павловска. Скопје: Табернакул.

